

**MEMORANDUM
HANDICAP**

VLAAMS INCLUSIEPLAN 2040 VOOR ALLE BELEIDSNIIVEAUS

Ik ben Maurice. Ik ben negen jaar. Ik heb geen school. Ik ben het tweede schooljaar op rij volledig thuis. Ik ben in afwachting van een plaatsje in het buitengewoon onderwijs type 2¹.

Inclusie is een mensenrecht. Er is hard gewerkt en met Perspectiefplan 2020 is er een eerste paradigmashift gemaakt. Maar we zijn niet klaar! Er ontbreekt een Vlaams inclusieplan 2040 dat alle levens- en beleidsdomeinen omvat en langetermijnvisie bevat, over legislaturen heen.

Welzijnsorganisaties streven ernaar actief deel te nemen aan het ontwikkelen van een inclusieplan. Zij gaan verder dan enkel het aanbieden van zorg en ondersteuning. Het streven naar gelijke rechten en menswaardige behandeling is een belangrijk aspect van het werk in deze sectoren. Dit betekent dat ze betrokken willen zijn bij het vormgeven en implementeren van beleid dat gericht is op het bevorderen van inclusie binnen verschillende gemeenschappen. Dit kan variëren van innovatieve benaderingen van sociale problemen tot het herkennen van onbenutte mogelijkheden voor samenwerking en verbetering.

Om een sterk Vlaams inclusieplan te doen slagen is er meer dialoog nodig tussen de betrokken actoren, zoals de federale overheid, de lokale besturen, de zorg- en welzijnssector, onderwijs, de private sector en de burgers zelf. Vlaanderen bemoeilijkt inclusie omdat er zoveel regelgevende kaders en pilootprojecten naast elkaar zijn ontwikkeld: Huizen van het Kind, één gezin één plan, zorgzame buurten, Vroeg en Nabij,... Het is essentieel om ervoor te zorgen dat de expertise wordt gedeeld en dat er verbindingen worden gelegd tussen deze projecten. Naast een gemeenschappelijke horizon, moet er oog zijn voor gezamenlijke evaluatiecriteria en toetsstenen, en voor coördinatie vanuit één punt, zodat linken zonder omwegen kunnen gelegd worden, alsmede organisatie van ontmoetingsmomenten over de projecten heen, voor praktijkgerichte evaluatie van deze projecten op de werkvloer. Een lange termijnvisie is noodzakelijk alvorens nieuwe projecten op te starten. Geef kleinere organisaties ondersteuning bij het indienen van projecten, zodat deze niet onevenredig terechtkomen bij grotere organisaties.

Het Vlaams Agentschap personen met een handicap mist een lange termijn visie, aangezien het Perspectiefplan 2020 zijn houdbaarheidsdatum heeft overschreven. Het VAPH, in opdracht van de Vlaamse Regering, heeft zich deze legislatuur teveel gefocust op voornamelijk zorg en ondersteuning en het toekennen van persoonsvolgende budgetten. Voor SOM moet het VAPH zich veel meer in de markt zetten als een katalysator van inclusie op alle levensdomeinen van de persoon met een handicap, met de welzijnsorganisaties als hun partner.

ZORG EN ONDERSTEUNING VOOR IEDEREEN, IN ELKE FASE VAN HET LEVEN

Iedereen heeft op een bepaald moment nood aan gepaste zorg en ondersteuning. Maar niet iedereen heeft dezelfde zorg- en ondersteuningsnoden. Sommige mensen hebben complexe zorgnoden en vragen veel expertise en coördinatie van professionele hulpverleners. Sommige mensen zijn moeilijk bereikbaar, omdat ze in een kwetsbare situatie zitten of omdat ze geen toegang hebben tot de juiste informatie of diensten.

In tijden van tekorten en wachtlijsten wordt het afbakenen van de “juiste” doelgroep voor zorg en ondersteuning een polariserend, politiek getouwtrek. Voor SOM staat doelgroepafbakening haaks op haar visie op inclusie, die stelt dat we maatschappelijke systemen van uitsluiting moeten veranderen en niet de mensen zelf. Doelgroepafbakening staat haaks op vraaggestuurd werken². Iedere persoon is uniek en daarom streven onze sociale ondernemers naar zorg en ondersteuning op maat, zonder hiaten of breuken in de dienstverlening. Volgens SOM kan Vlaanderen dit alleen realiseren als ze vertrouwen geeft aan sociale ondernemers die initiatief nemen dichtbij kwetsbare mensen.

De Vlaamse overheid mag geen kleurloos en uniform zorgmodel opleggen, maar moet de diversiteit en de kleinschaligheid van het sociale middenveld koesteren. We verwachten om hand in hand aan dezelfde doelen te werken, waar iedereen zijn rol kan opnemen. Dat betekent niet dat SOM een blanco cheque vraagt voor de welzijnssector, integendeel. Sociale ondernemers moeten in staat zijn om de impact van hun dienstverlening transparant te maken voor cliënten, medewerkers en betrokken burgers uit de buurt en de overheid.

SOLIDARITEIT EN KWALITEIT GARANDEREN ÉN EIGEN REGIE UITBOUWEN

Een budgethouder: Ik heb een handicap en ik heb zorg en ondersteuning nodig. Maar ik wil niet afhankelijk zijn van anderen. Ik wil zelf kunnen beslissen hoe ik mijn leven inricht. Daarom heb ik een persoonsvolgend budget (PVB). Dat is een som geld die ik krijg om mijn zorg en ondersteuning te betalen. Ik kan kiezen wie mij helpt, waar, wanneer en hoe.

Maar ik ben niet de enige die een PVB nodig heeft. Er zijn veel mensen met een handicap die zorg en ondersteuning nodig hebben. Sommigen hebben meer nodig dan anderen. Sommigen hebben andere noden dan anderen. Sommigen hebben moeilijker toegang tot zorg en ondersteuning dan anderen. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat iedereen de zorg en ondersteuning krijgt die hij of zij nodig heeft of wilt?

¹ Schooljaar 2023-2024. Overzicht van kinderen en jongeren begeleid door Kadodder vzw die geen gepast plaatsje in het onderwijs hebben.

² Beno Schraepen, Excludes – Wat uitsluiting doet met mensen, Owl Press, 2021, p. 116

SOM gelooft nog steeds in het persoonsvolgend financieringssysteem dat een eerste paradigmashift in gang heeft gezet om het Vlaams inclusieplan te realiseren, maar we pleiten voor grondige aanpassingen:

- We willen dat dit systeem solidair is, en dat het ook zorgt voor de meest kwetsbaren. We denken hierbij bijvoorbeeld aan personen die moeilijk begrijpbaar gedrag stellen. (zie nota **Zorgzaam Vlaanderen laat niemand in de kou staan**)
- We willen ook dat dit systeem preventief werkt, en dat het problemen voorkomt of vroeg aanpakt om overconsumptie en escalatie te vermijden.
- We willen dat dit systeem goed is voor de sociale ondernemers, die kwaliteit van zorg en ondersteuning moeten kunnen leveren. Naast een ondernemingskader waarin je ruimte krijgt om je doelen te bereiken vanuit je opgebouwde expertise, zijn er ook voldoende middelen nodig. In de afgelopen jaren zijn er enige besparingen doorgevoerd op het gebied van operationele middelen (bv besparing op organisatiegebonden kosten, niet-indexering werkingsmiddelen). Hoewel er wel investeringen zijn gedaan, was het oorspronkelijke doel dat deze middelen direct ten goede zouden komen aan zorg en ondersteuningsuren, en niet zozeer aan de algemene operationele werking. Hoewel de investeringen op zichzelf een positieve ontwikkeling zijn, bestaat het risico dat als deze benadering nog enkele jaren wordt volgehouden, we mogelijk belangrijke aspecten over het hoofd zien die niet direct kunnen worden vertaald naar zorguren. Denk hierbij aan zaken als kwaliteitsverbetering, het overstijgen van specifieke taken, het zijn van een goede werkgever, het organiseren van trainingen en het bevorderen van een warme gemeenschap in de buurt.

Zo willen we solidariteit garanderen én eigen regie uitbouwen. We willen dat iedereen met een handicap de zorg en ondersteuning krijgt die hij of zij nodig heeft, op de manier die hij wilt. SOM pleit niet voor een terugtrekkende overheid maar voor een overheid die op een andere manier beleid voert. Door het geweer van schouder te veranderen zal de overheid er veel meer in slagen om sociaal ondernemerschap te faciliteren: door te monitoren en data te delen, te vertrouwen ipv enkel te controleren.

EEN INCLUSIEF BASISAANBOD: EEN MEERWAARDE VOOR IEDERE BURGER

Bekijk het verhaal van Erika, die een traject doorliep bij DOP West-Vlaanderen.

We willen dat er een makkelijk en bereikbaar basisaanbod van zorg en ondersteuning is in elke buurt en meer aandacht voor de preventie en eerstelijns. Dat wil zeggen dat we problemen willen voorkomen of vroeg aanpakken, zodat ze niet erger worden. Door jarenlange ervaring ontwikkelden zich interessante werkvormen die gekoesterd moeten worden, door capaciteit uit te bouwen en inhoudelijk verder te ontwikkelen. De volgende werkvormen zijn voor ons hefbomen in de ontwikkeling van een inclusief basisaanbod voor personen met een handicap:

- **Rechtstreeks toegankelijke hulp (rth):** een laagdrempelig en flexibel aanbod van begeleiding voor personen mensen met een (vermoeden van) beperking.
- **Dagbesteding:** een zinvolle invulling van de dag voor mensen die niet (meer) kunnen werken of naar school gaan, bijvoorbeeld via ateliers, hobbyclubs of vrijwilligerswerk.
- **School- en werktrajecten, arbeidszorg:** een begeleiding op maat om mensen met een beperking te helpen een passende opleiding of job te vinden, of om hen te ondersteunen in hun huidige situatie. SOM onderschrijft mee de **engagementverklaring van de Ronde Tafel Arbeidszorg**.
- **Vrijtijdstrajectbegeleiding:** hulp bij het zoeken, kiezen en organiseren van vrijetijdsactiviteiten die aansluiten bij de interesses en mogelijkheden van de persoon met een beperking.
- **Vraagverheldering:** een proces waarbij de persoon met een beperking en zijn of haar netwerk samen met een professional de ondersteuningsvraag in kaart brengen en de meest geschikte oplossing zoeken.
- **Mobiele begeleiding:** een ondersteuning die aan huis of op een andere locatie wordt geboden, bijvoorbeeld bij het omgaan met de beperking, het versterken van de zelfredzaamheid of het oplossen van praktische problemen.
- **Thuisbegeleiding, opvoedingsondersteuning:** een begeleiding die gericht is op het gezin of de leefgroep waar de persoon met een beperking deel van uitmaakt, bijvoorbeeld bij het creëren van een positief opvoedingsklimaat, het bevorderen van de communicatie of het hanteren van moeilijk gedrag.
- **Zorg en ondersteuning bij wonen:** waarbij we streven naar een open en toegankelijke woon- en leefomgeving waar personen met een handicap actief kunnen participeren aan het dagelijks leven en een kwaliteitsvol bestaan kennen. Deze zorg en ondersteuning wensen we ook aan te bieden vanuit een geïntegreerd zorgmodel. We pleiten voor een gedeelde verantwoordelijkheid samen met andere sectoren.
- **Respijtzorg:** Recent onderzoek vanuit VAPH toont aan dat kortverblijf een essentiële schakel blijft in het basisaanbod. Het onderzoek toont eveneens aan dat het organiseren ervan een uitdaging blijft voor zorgaanbieders. We dienen samen met de overheid (Vlaams en lokaal) om dit onderwerp actueel te houden zodat vragen een antwoord kunnen krijgen aangezien respijtzorg een belangrijke preventieve rol om mantelzorg te kunnen volhouden.

Om het basisaanbod te garanderen, is het belangrijk dat er een goede monitoring is van de ondersteuningsnaden op lokaal niveau, en dat er een afstemming is tussen de verschillende sectoren die betrokken zijn bij de zorg voor mensen met een beperking, zoals welzijn, onderwijs, werk, cultuur en sport. Dit kan het meest effectief worden gerealiseerd door lokale belanghebbenden samen te brengen, met als doel een

gezamenlijke visie te ontwikkelen en een gecoördineerde aanpak te implementeren. Hoewel deze verantwoordelijkheid primair bij de eerstelijnszones ligt, worden zij momenteel overweldigd door taken en ondervinden ze financiële beperkingen. We vragen te zoeken naar de gepaste aandacht en investering om ervoor te zorgen dat dit specifieke onderwerp daar adequaat en efficiënt wordt aangepakt, in afstemming met de Vlaamse overheid.

Een gegarandeerd basisaanbod is niet alleen een recht voor mensen met een beperking, maar ook een meerwaarde voor de hele samenleving. Het draagt bij tot een inclusief beleid, waarbij iedereen de kans krijgt om volwaardig deel te nemen aan het maatschappelijk leven, met respect voor de eigenheid en de keuzevrijheid van elke persoon. Een inclusief beleid moet breed gedragen zijn en een opdracht zijn voor alle beleidsniveaus, van lokaal tot federaal. Alleen zo kunnen we samen bouwen aan een warme en solidaire samenleving voor iedereen.

